

Osaava lomittaja -hanke

1.3.2019-30.5.2020

Vipuvoimaa
EU:lta
2014-2020

Lammaskoulutus Osaava lomittaja-hanke

Noittaan tila 14.11.2019

Sari Heltelä

Lammastuotannon erityisasiantuntija

ProAgria Etelä-Savo

Kirjaa itsellesi ohjeet

- Päivittäiset työohjeet
 - Ruokinta: määrät, järjestys jne.
 - Vedet
 - Seuranta ja muut tehtävät
- Viikoittaiset tehtävät
 - Kuivitus
 - Punnitukset, kirjaukset
 - siirrot
- Huomioitavat asiat
- Apujoukkojen yhteystiedot

Yleistä lampaasta

- Pieni sorkkaeläin ja märehtijä
- Kehittynyt muflonista, Toiseksi vanhin kotieläin
- Monipuolinen tuottaja: liha, villa, turkis, nahka, maito, maisemanhoito
- Uuhi, Pässä, karitsa (vuona)
- Sukukypsyys 3-12 kk (riippuen rodusta)
- Tiineys 140 -150vrk, keskim. 143
- Imetys 6vk-16vk
- Lampuri, lampola

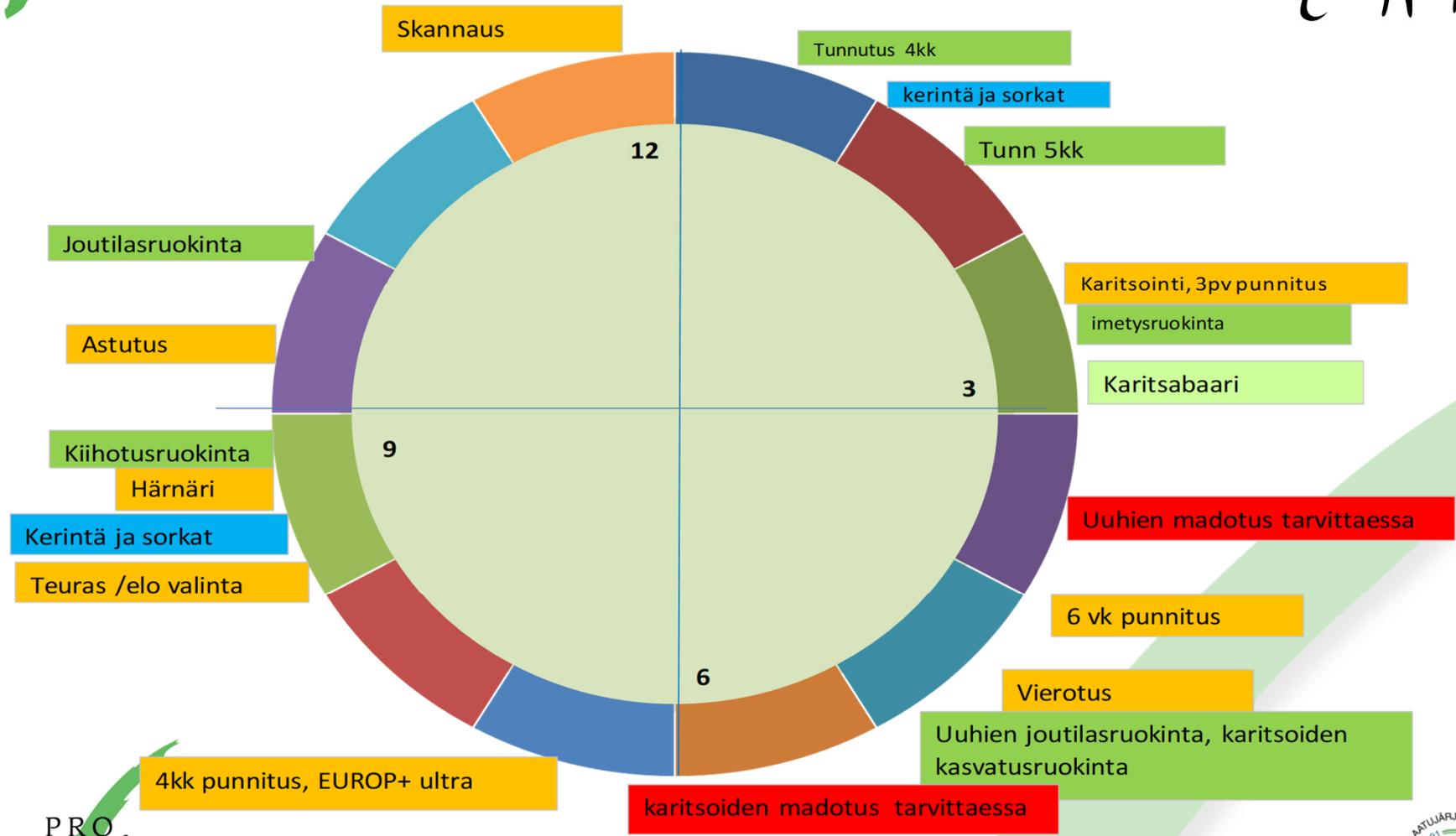
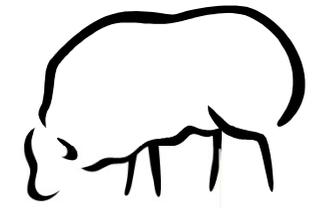
Lammastalouden tuotantomallit

- Monipuolinen tuotanto / lihantuotanto
- Intensiivinen / laajaperäinen tuotanto
- Tavanomainen/luomu
- Kerran vuodessa / ympärivuotinen / tiheä karitsointi
- Perinteinen / kaksivaihekasvatus
- Matkailu / ympäristönhoito / Green care

ProAgria Keskusten ja ProAgria Keskusten Liiton johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

Lampolan vuosikierto

Joutilasajan hoito

- Pari- kolme viikkoa astutuksesta → 4kk tiineys (liharodut koko tiineys lukuun ottamatta paria viimeistä viikkoa), + vierotuksesta astutukseen
 - Lampaat ryhmäkarsinoissa
 - Nuoret uuhet ja laihat omiin ryhmiin että kuntoutuvat
 - Helppo ryhmä, huomioi kuitenkin muutokset ja eläinten kunto
 - Siirrot ja hoidot viimeistään 6vk ennen karitsointia
-

Joutilasajan ruokinta

- Vain ylläpitoruokinta, huom. **Kuntoluokitus** → ryhmittely
 - Edullisten korsirehujen aikaa, älä tuhlaa
 - Voi olla heikommin sulavaakin rehua: heinää, vanhempana korjattua säilistä ja olkea lisänä
 - Muista silti kivennäiset (vähän kalsiumia) ja suola sekä vesi
 - Kuntoutetaan laihat
-

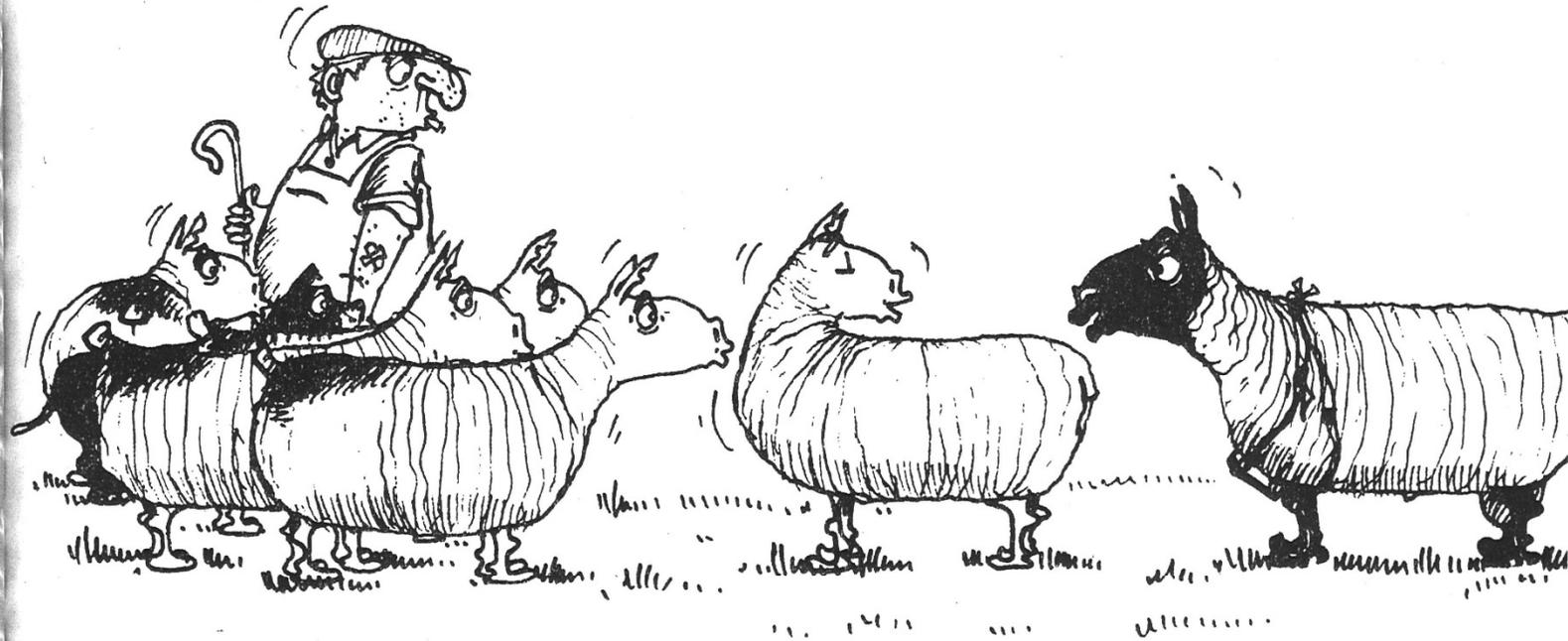

Flushing = kunnostus-, kiihotusruokinta

- Parantamaan kiimaa ja sikiävyyttä
 - Liharotuisilla nostetaan ruokintaa esim. vilja/rypsilisällä tai hyvälaatuisella säilörehulla
 - Vältä apilapitoisia rehuja
 - Kevät ja kesäastutuksissa myös suomenlampaalla flushing (ruokinnan tehostaminen)
 - Astutuksen jälkeen 2-3viikkoa tehokkaampi ruokinta
→ paremmat kohtukävyt → suuremmat tasakokoisemmat karitsat syntyessä
-

Astutusajan hoito

- Ennen astutusta kiimat käyntiin härnärillä 7-14 vrk
 - Pässä, jolta lisäkivekset poistettu
 - Oikea pässi **hyvien** aitojen taakse niin, että pääsee ”Juttelemaan” uuhien kanssa
 - → karitsointiaika lyhenee
 - Huomioi pässi, älä käännä selkää
 - Uuhet jaetaan astutusryhmiin
 - Astutusvaljailla tieto astumispäivästä, kannattaa kirjata ylös
 - Astutuksen loputtua pässit pois (pikkukarsinaan muutamaksi päiväksi kimppaan jos useampia, ei tilaa vauhdinottoon)
-

“Not on yer life , Sonny. If you imagine I’m wandering around here all winter covered in blue paint you must be mad!”

Tunnustusajan hoito

- Uuhet kuntoluokan ja astutusajan mukaan ryhmiin
 - Ensikot omaan ryhmään
 - Huomioi nuutuneet! Hoida välittömästi
 - Vältä turhaa käsittelyä
 - Huomioi kulmat ja sumput
 - Ei enää istuttamista
-

Tunnetusajan ruokinta

- Liharotuisia uuhia ei varsinaisesti tunnuteta, totuttamista imetysajan rehuihin
- Suomenlampaalla useat sikiöt vievät tilaa ja ravinteita → ruokintaa on väkevöitettävä
- Huomioi kuntoluokka ryhmittelyssä!
- 4. tiineyskuulla siirto paremmalle säilörehulle, tai väkirehulisä hiljalleen
- 5.tiineyskuulla väkirehun + valkuaisrehun lisäys vähitellen 0,5 – 1kg/uuhi
- Viimeisellä tiineysviikolla vaihto kalsiumkivennäiseen?!
- Propylenglykoli ja kalsiumvalmisteet varalle (huom luomutilojen oikeat käytännöt)

Imetysajan ruokinta

- Uuhet jaotellaan karitsamäärän ja kuntoluokan mukaan
 - Ensikot ryhmää ylemmäs, ovathan itsekin kasvavia
 - Perusrehusta riippuen väki- ja valkuaisrehulisä
 - Jos väkirehumäärä on suuri, osa hyvä korvata melassileikkeellä ja jakaa annos useassa erässä
 - Paras laatuiset rehut kehiin, rankka syöttö 6viikkoa, sitten heikennys
-

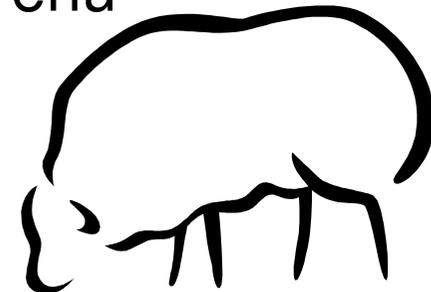

Karitsoiden ruokinta

- **Ternimaidon saanti varmistettava!**
 - Emän maito tärkein alussa
 - Lisämaitoruokinta jos tarpeen (esim Sprayfo)
 - Karitsabaariin vapaasti väkirehuseosta valk.pit. Väh.18%, hyvää korsirehua ja vettä
 - 8.viikon jälkeen kasvutavoitteen mukainen ruokinta
 - Hyvät, sulavat, valkuaispitoiset rehut
 - Kalsiumkivennäinen ja suola
 - Kovalla väkirehu (ohra, vehnä) ruokinnalla virtsакivivaara → suolan pakkosyöttö, ruokintakalkki
 - Huom. siirtoruokinta laitumelle
-

Baarista potkua kasvuun

- Tee baarista mukava paikka, siellä parhaiten maksavat asiakkaat
 - helppo tulla, hyvä portti /aita
 - helppo huoltaa, aina silmän alla
 - ruokintatilaa reilusti
 - valoisa, tilava, lämpölamppu lisää suosiota
- Tarjolle väkirehua vapaasti; karitsatäysrehu, ”mysli”, vilja/tiiviste, vilja/rypsi/herne/kivennäinen
- Huippulaatuinen karkearehu: heinä tai säilörehu
- Puhdas vesi!
- Kivennäiset, lisäsuola tarvittaessa
- Jos klostridioosivaara Pravoksin ohjelma

+10kg lisää elopainoon...

Päiväkasvu	100g	200g	300	
Päivää tavoitepainoon	100	50	33	
Kg kuiva-ainetta syöty	120	75	63	
1kg lihaa (40%)	24pv	12pv	8pv	
Teuraskypsyys 45 kg	15 kk	7,5 kk	5 kk	

Lampolassa

1. Huomioi

1. Eläimet

- Rauhallisuus
- Toiminta
- Poikkeavat yksilöt: eristäytyneet, nurkassa, ontuu, horjuu, roikottaa päätä tai korvia, kuopii ja on levoton..., huutavat, nuupottavat tai vinttikoirakaritsat ... → Merkitse ja seuraa → hoida

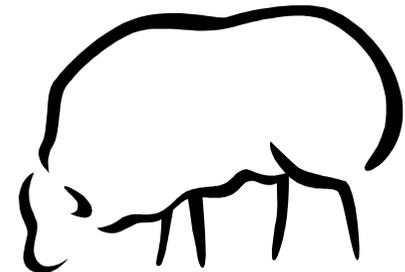
2. Rehut ja vesi

- Ruokintatilan riittävyys
- Tähteet/riittävyys
- Laatu

3. Ilma

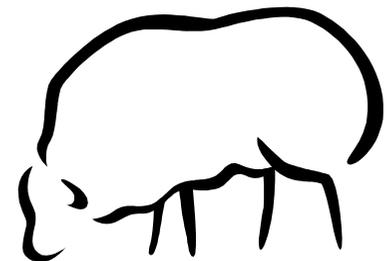
- Raikkaus, veto

4. Valo

Lampaan käsittely

- Lammas on vahvasti laumaeläin, huomioi käsittelyssä
- Pakopiiri, lauman tasapainopiste
- Lapa ”vaihdekeppi”
- Käytä apuvälineitä ja ränniä / jakajaa jos on
- Yksittäisen eläimen kiinniotto sauvalla
- Leuan alta kiinni, pää ylhäällä, karitsa kintereestä
- Opettele kaatamaan oikein
- Ennakkovalmistelut ja rauhallisuus!
- Erillään oleva lammas hälytysmerkki!
- Kauraämpäri avuksi
- Toimiva paimenkoira helpottaa merkittävästi

Ennen karitsointia

- Kerintä (istunta) vähintään 6 vk ennen karitsointia
- Jos ei keritä, perän ja utareen ympäryksen siistiminen
- Seleenibuusti n, 4vk ennen
- Klostridirokotukset n. 4vk ennen → ternimaitoon vasta-aineet
- Ajoissa karitsointikarsinaan (6vk ennen)
 - Karitsoiden määrän (jos skannattu)
 - Karitsointiajan (jos tiedossa)
 - Kuntoluokan mukaan (vanhat ja ensikot erityishuomio)

Valmistaudu ja varaudu

- Korvamerkit ja pihdit (terramycin suihke tai jodi)
- Aitaelementit, portit
 - Karitsointikarsinat (1,5 m, 2m) 1,5 x1.5 m → 2,25 m² riittää hyvinvointitukeen
 - Karitsakammarit/baarit
- Kuivike (hyvä olki)
- Ruokintapöytätila
 - Imettäville ja kasvaville karitsoille tilaa ja irtorehu
- Ruokinta ja juomaämpärit karsinoihin
- Kalsium ja propionglykolivalmisteet (poikimahalvaus/ ketoosi)

Valmistaudu ja varaudu

- Lämpölamput/ lämminvesipullot
- Kertakäyttöhansikkaita (pitkiä ja lyhyitä)
- Talouspaperia / vauvapyyhkeitä, pyyhkeitä
- Liukastetta
- Jodia
- Karitsan mahaletku
- Tuttipulloja
- Ternimaitoa pakkaseen, lampaan tai lehmän pieniin minigrip pusseihin tai kertakäyttömukiin

Karitsan juomajauhe

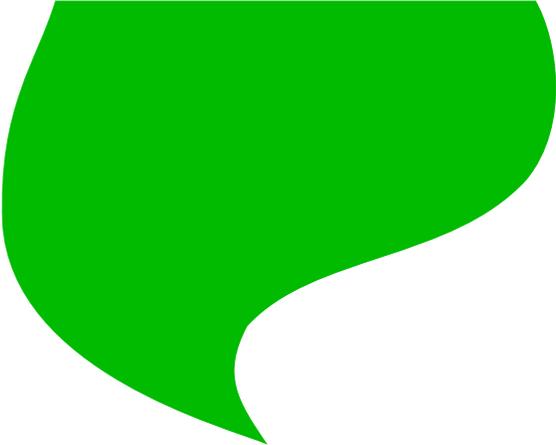

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin
johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

Rahasto:
Tutkimus- ja kehitys
sertifikaatti

Huomioi Karitsointia ennen

- Uuhi joka ei tule syömään, on erillään
- Liikkuu huonosti, horjuu, makaa pää edessä tai ei uskalla käydä makuulle ja korvat roikkuu
- → todennäköisesti kalsiumvajaus
- → kalsiumvalmiste ja propylenglykoli heti!!!
- → seuraa syöntiä ja liikkumista, tarvitsee tod näk karitsointiin asti valmisteita ja vielä karitsoidessa kannattaa antaa → nopeuttaa, jälkeiset irtoaa ja maitoa paremmin
- Jos emätin luiskahtaa ulos, huuhto, laita liukastetta ja ”lusikka”

2017

E	nro	Nimi	Rotu	Syntynyt	pässi	E.Emä	scan	PVM	kpl	K	A/P	pisteet	Notes
	21	HN.Heini	FF1	27.02.2010	UUJari	8951	2	70					
	33	FU.Heli	FF1	28.02.2010	HFNero	96	2	65					
	38	AU.Halla	FF1	28.02.2010	UHLiru	4570	2	55					
	44	FU.Helle	FF1	01.03.2010	HFNero	97	1	60					
	49	AU.Helli	FF1	01.03.2010	UHLiru	6117	2	70					
	50	FA.Hellä	FF1	01.03.2010	UUJari	8483	2	60					
	51	AN.Helmi	FF1	01.03.2010	UHLiru	8958	3	70					
	55	AU.Helvi	FF1	03.03.2010	UHLiru	4444	2	65					
	140	AF.Hilary	FF1	18.03.2010	UHLiru	8517	3	70					
	146	FA.Holly	FF1	24.03.2010	UUJari	8508	2	70					

1 / 27

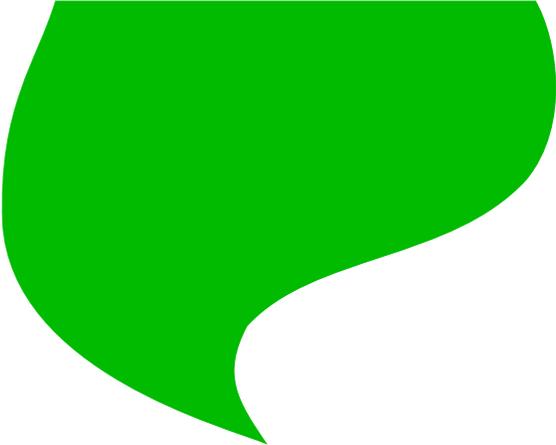
Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahoisto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin
johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

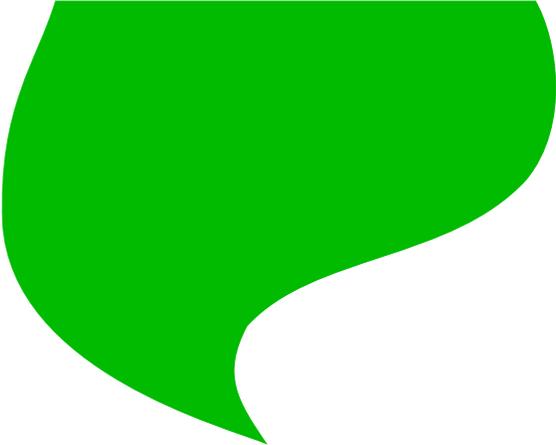
Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

Karitsoiva uuhi

- Maha "laskeutuu" pari päivää ennen
- Ulkosynnyttimet ja utare punoittavat vahvasti
- Levoton, käy maahan nousee ylös, "tekee pesää" kaivaa, kuopii
- Jos on hyvin tilaa voit antaa karitsoida laumaan ja siirtää vasta ensimmäisen karitsan tai karitsoinnin jälkeen, eristä tarvittaessa apuaidoilla ettei muut häiritse
- Tai eristä rauhallisesti ohjailten omaan karsinaan

Karitsoiva uuhi

- Anna mahdollisuuksien mukaan uuhen toimia rauhassa, valvo että karitsat tulevat oikeassa asennossa eivätkä jää kalvoihin
- Jos takajalat edellä voit auttaa lopussa ettei pitkity
- Jos vedet tulevat eikä karitsointi edisty 2 tunnin kuluessa → toimeen
- Pese kädet, ulkosynnyttimet, hanska käteen liukastetta ja kokeile

Karitsointiapu

- Jos emättimen perällä (hieman alhaalla) tuntuu tiukka rengas voit stimuloida pyörittämällä sormea
- Jos kierteinen → kohtukierre → lampaan pyöräyttäminen
- Jos karitsa, mieti missä asennossa
- → asennon oikaisu
- Lisää liukastetta (tarvittaessa letkuta sitä lämpimällä vedellä jatkettuna)
- Jos kohdussa kuollut märehtynyt karitsa, letkutus betadinevedellä
- Jos joudutaan auttamaan paljon → uuhelle kipulääke ja antibiootti

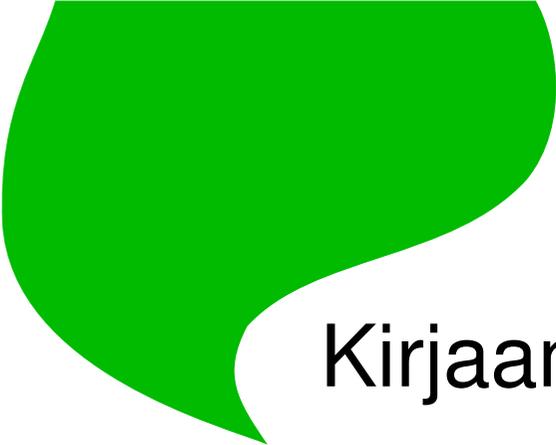
Loppuhuolto

- Katso/ auta että karitsat kuivataan
- **Tarkasta että kaikki karitsat saavat hyvin ternimaitoa**
- Heikolle karitsalle mahaletkulla ja paremmalle tuttipullolla
- Jos kylmettynyt karitsa lisälämpöä ja tarvittaessa glukoosia mahapeitteeseen.
- Heikoille ja/tai pienille lämpölamppu/ lämpöpullot
- Jos napatulehduksia → jodidippaus napaan

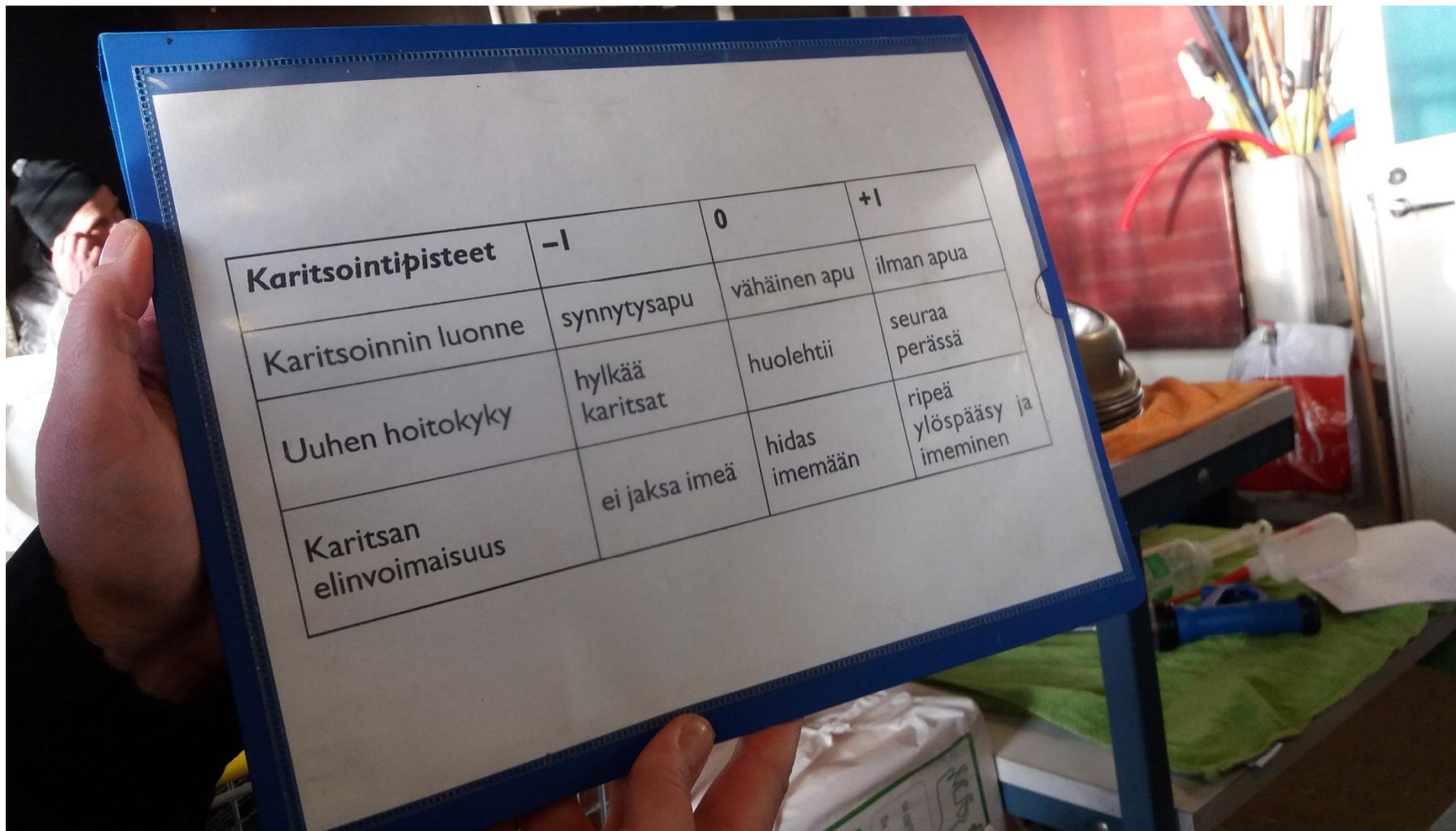

Kirjaaminen

- Kirjaa välittömästi uuden karitsointi ja karitsoiden tiedot
 - Syntymäaika
 - Sukupuolet
 - Montako syntyi/ eloon
 - Karitsointipisteet tai huomiot

Karitsointipisteet	-1	0	+1
Karitsoinnin luonne	synnytysapu	vähäinen apu	ilman apua
Uuhen hoitokyky	hylkää karitsat	huolehtii	seuraa perässä
Karitsan elinvoimaisuus	ei jaksa imeä	hidas imemään	ripeä ylöspääsy ja imeminen

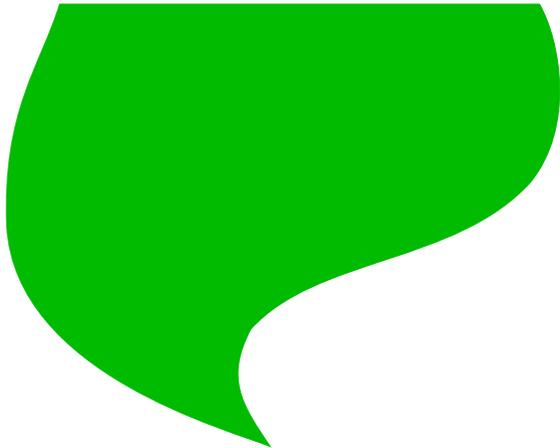
	40	12	INGA	SS1		01.04.2011	Kuulto		9014										
POIS	1624	17	Vanhalan Hatseput	SS1	3/3	13.08.2010	Kuulto		354	29.7.	3	-	+	+					Calstium. autettiin 30,7 karitsat nälkäisiä → APUR gaineja →
	2004	43	JOSSU	SS1	2/1	09.10.2012	Kuulto		8492	2.8.	3	+	+	+					teki yöllä vatsan 3pv ok uollut kalvoihin
	2006	43	Juhla	SS1	4/4	03.03.2012	Kuulto		8996	5.8.	3	+	+	+					hieno uuti
	2016	43	Kesy	SS1	3/3	28.07.2013	Kuulto		61	25.7.16	4	+	+	+					Synnytti yksin, toinen kuolleista epämuodostunut (pää puuttui), ja toinen kalvoissa
	2103	43	Jul	SS1	5/4	09.08.2012	Kuulto		8470	2.8.	4	-	+	+					I pelkkä pää, II epämuodostunut pää → luopettiin III + IV ok painoja →
	4053	81	Laila	SS1	4/3	09.03.2014	Kuulto		1624	3.8.	2								Pitke avautuminen II syntyi kuolleena adoptio kitalte 3057 lte epäonni siki →
	4116	6	Lahja	SS1	4/4	01.04.2014	Kuulto		2012	26.7.	3	0	+	+					Hidas avautuminen Painoja → 3pv OK apurmuokitu
	51 A		AN.Helmi	FF1	1/1	01.03.2010	Lenni-Kalle		8958	Kuulti 2016	1								poiki ostolassa kuolleen karitsan
	1626	43	"Korva" Vanhalan Helmi	SS1	2/2	13.08.2010	Lenni-Kalle		492	1.8.	4	-	-	+	+				I peätilä painuja → 3pv hiene emu ulsi adoptoitu 2008lle →
POIS	1655	43	Vanhalan Hope	SS1	2/2	17.08.2010	Lenni-Kalle		696	26.7.	4	+	+	+					I selkä edellä → kuollut II kuollut ei palkkio? III + IV ok Propoxy + calk. + laktat

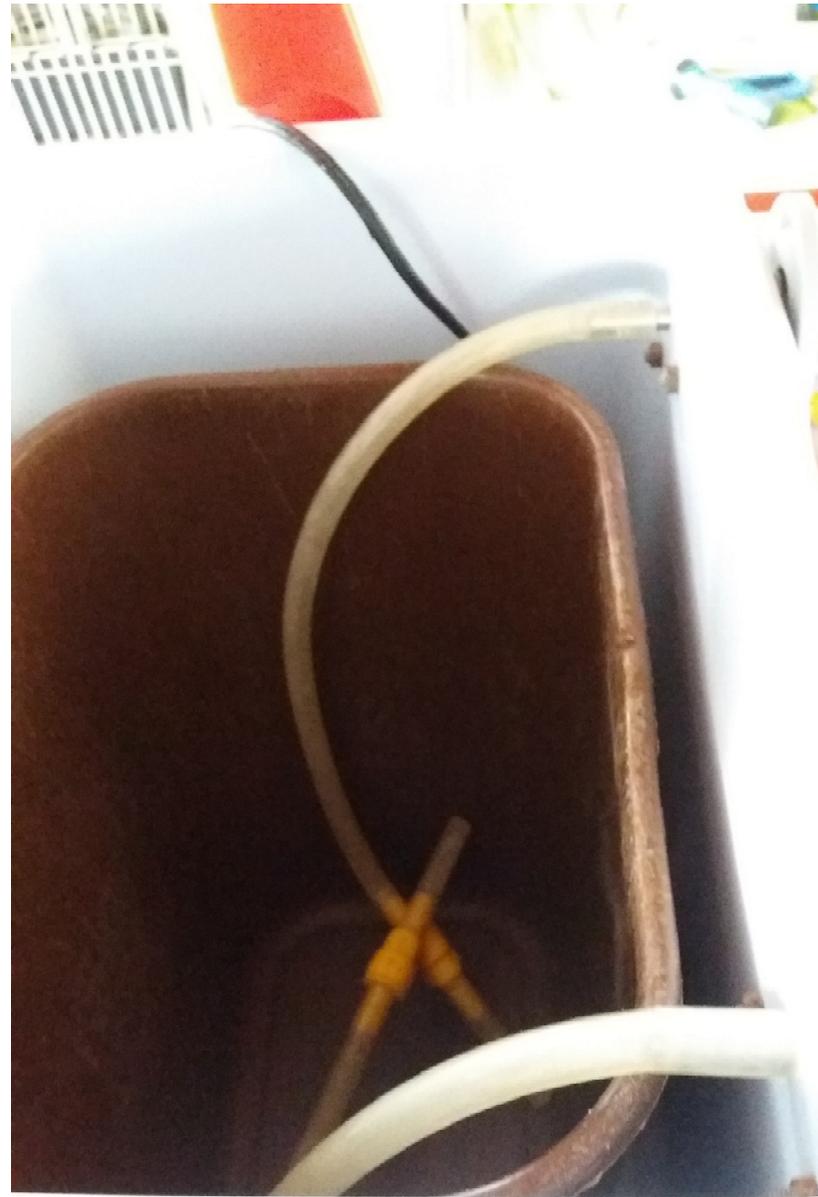
Karitsoiden lisäruokinta

- Ensin ternimaitoa 50- 200ml (karitsan koko)
 - Lämmitä vesihauteessa 38 asteiseksi
- Aluksi parin tunnin välein
- Lisämaitoa että jaksaa ”kiusata” emää
- Jos maito ei riitä, ota joku/jotkut adoptioon tai keinoruokintaan
- Juomajauheena Sprayfo, Novalamb (ohjeet säkissä)
- Vasikan juomajauheessa tuplavahvuus (lampaanmaidon koostumus)

<https://www.facebook.com/susanna.nuutinen.7/videos/1315570591870456/>

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin
järjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

asto:
tualaesiin
isertifikaatti

Karitsoiden merkintä

- 3pv iässä karitsat punnitaan ja merkitään
- Paino kertoo uuhien ruokinnan onnistumisesta ja millaiset lähtökohdat sillä on
- Merkit korviin, jos käytetään E-merkkejä, voidaan se laittaa myöhemmin, ensin mikro tms
- Jos tulehduksia, terramycin spray merkkiin (ei luomu)

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin
johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

96	2016	SMNT	S/E	ENÄ	EMAN	USA	3P	PVM	2010
2016	Modis			MMI					
6069	UX	15,3	1/1	6119	VEERA	Ildeca	6.1	18.3	771
6552	P	15,3	2/2	8555		Jessilek	5.5	18.3	3-r
6553	P	"	"	"		Jessilek	5.3	18.3	3-r
6070	U	16,3	2/2	0092	Hardee	Ludwig	5.3	19.3	771
6554	P	"	"	"	"	"	6.6	"	"
6555	P	16,3	2/2	0100	Hallie	Ludwig	7,1	19.3	771
6071	U	"	"	"	"	"	6,4	"	"
6556	P	16,3	2/2	2001	Josephine	Jessilek	6,4	19.7	3-r
6072	U	"	"	"	"	"	6,7	"	3-r
6073	V	16,3	1/1(2)	3020	Kerene	Mare	5,9	19.3	3-r
6557	PX	16,3	1/1(2)	3037	Kveera	Ildeca	6,7	19.3	3-r
6074	U	16,3	3/3(2)	3060		Jessilek	3,9	19.3	3-r
6558	P	16,3	"	3060		"	5,2	"	"
6559	P	16,3	"	3060		"	5,1	"	"
6560	P	16,3	2/2	3138		Jessilek	4,5	19.3	3-r
6561	P	"	"	"		"	5,1	"	"
6562	PX	16,3	4/4	4045		Jessilek	2,9	19.3	3-r
6563	P	"	"	"		"	4,7	"	"
6564	PX	"	"	"		"	2,8	"	"
6565	P	"	"	"		"	4,1	"	"
6075	U	16,3	2/2	4093		Jessilek	4,2	19.3	3-r
6076	U	"	"	"		"	4,6	"	"
6077	U	"	2/2	5013	Etvein	Kuulb	4,5	19.3	SF2

26.4	10.5	11.7	97
21.4	27.8	47.0	49
17.0	25.4	39.4	46 T
17.0	23.8	35.4	42 T
14.6	20.6	34.4	37
17.8	24.2	41.0	47
19.8	23.6	36.6	39
18.4	23.4	40.2	42
19.4	27.6	41 T	44 T
21.6	27.8	38.8	41 T
21.6	27.2	34.8	41
17.6	22.2	35.8	40
15.4	22.6	33.2	36
15.8	21.0	33.4	40
17.4	22.2	36.8	42 T
18.0	24.2	38.8	44 T
19.6	26.6	43.6	50 T
8.4	11.6	30.6	37
16.6	22.6	33.4	40
12.2	16.0	36.0	38
14.4	18.4	36.4	41
13.2	19.0	26.4	31
14.8	19.6	30.4	35
-	21.4	31.4	34
-	16.8	28.8	36
-	22.0	27.0	42 T

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin johtamisjärjestelmälle on myönnetty ryhmäsertifikaatti

Ryhmäkarsinaan!

- Yhdistä emät kun karitsat pärjäävät
- Monikkokaritsat kannattaa merkata (liitu/ spray) samalla merkillä emän kanssa niin voi seurata
- Karitsoille baari/karitsakammari, johon
 - herkut esille vapaasti
 - Vesi
 - Lämpölamppu kylmässä

